

Tekort aan energie of aan fantasie?

Jef Peeters

Eenvoudige vakantie-ervaringen brengen mij steeds opnieuw tot de vaststelling dat het geluk veelal niet gezocht moet worden waar men het dikwijls denkt te zullen vinden: in de mogelijkheid van een hoge consumptie. Dat is in deze kolommen het intrappen van een open deur. Maar kan je als ecologist vandaag niet anders dan op die nagel blijven kloppen? Ligt hier niet één van, misschien wel dé belangrijkste sleutel om de ecologische crisis te benaderen? Gelukkig sta ik hierin niet alleen.

Leidt een hoog niveau van grondstoffenverbruik 'noodzakelijk' tot een hoog niveau van welzijn? En is een hoog niveau van welzijn mogelijk zonder een hoge consumptie? Op beide vragen probeert *the New Economics Foundation (nef)* een antwoord te geven via de nieuwe indicator die zij ontwikkeld heeft. De *Happy Planet Index (HPI)* geeft beter dan de traditionele economische indicatoren aan of economische activiteit ook tot resultaten leidt op het vlak van welzijn. Dat gebeurt door welzijn te betrekken op de ecologische voetafdruk. Daaruit blijkt dan of de enorme druk die we door ons hoog grondstoffenverbruik op het ecosysteem van de aarde leggen wel gerechtvaardigd is vanuit het oogpunt van het resultaat dat daarmee beoogd wordt: welzijnsverhoging. Een eerste publicatie in 2006 (cf. *Oikos* 38) waarin 175 landen werden vergeleken, wees al op de relatief slechte 'prestatie' van de traditionele industrielanden. Het is de zoveelste aanwijzing dat het antwoord op bovenstaande vragen resp. 'neen' en 'ja' is. Dit jaar pakt *nef*, in samenwerking met *Friends of the Earth*, uit met een nieuw rapport* waarin de berekeningswijze bijgesteld en toegepast wordt op de landen van de Europese Unie. Om de uitdaging van de klimaatcrisis scherper te stellen hanteert de *European Happy Planet Index* niet de algemene ecologische voetafdruk maar de 'koolstofvoetafdruk' (*carbon footprint*). Die geeft de landoppervlakte voor het plantenleven dat nodig is om de uitstoot van CO₂ tengevolge van het verbruik van fossiele brandstoffen (inclusief kernenergie) te absorberen en te bergen. Met als uitgangspunt dat we het met één planeet moeten stellen (*one planet living*) bedraagt het eerlijk aandeel daarvan per persoon ca. 1 ha. Voor welzijn wordt de objectieve factor 'levensverwachting' gecombineerd met subjectief ervaren 'levensvoldoening' (*life satisfaction*), waarbij gebruik gemaakt wordt van bestaande onderzoeksrapporten over de jaren 2003/2004. De HPI is dan een maat voor de koolstofefficiëntie in termen van welzijn.

Ik laat enkele resultaten voor zich spreken. Op het vlak van levensvoldoening scoren in volgorde Denemarken, Zwitserland, IJsland, Finland en Zweden best. België komt pas op de 12de plaats (op 30) en zit daarmee met de oorspronkelijke EU-landen in de middenmoot. Het minst scoren landen met een zogenaamde 'transitie-economie', in volgorde: Bulgarije, Litauen, Letland, Roemenië. Voor de koolstofvoetafdruk neemt Luxemburg een extreem hoge positie in (6,88 ha, vooral door de grote transportsector), gevolgd door Estland (3,54 ha), Finland en de UK. België komt op 8 met 3,04 ha. Enkel Letland zit met 0,45 ha onder de 1-planeetnorm, gevolgd door IJsland met 1,06 ha net erboven. Europa als geheel is wel verantwoordelijk voor een koolstofemissie die driemaal haar eerlijk globaal aandeel overschrijdt. Opvallend is in ieder geval

dat de Scandinavische landen een relatief lage voetafdruk hebben ofschoon ze toch tot de rijkste en gelukkigste van Europa behoren (deels te verklaren door een ruime beschikbaarheid en inzet van hernieuwbare energiebronnen, maar niet volledig). Dat komt ook uit uiting in de combinatie van gegevens tot de HPI: in volgorde verschijnen daar IJsland, Zweden, Noorwegen, Zwitserland, Cyprus en Denemarken met de beste score. Nederland komt op de 9de, Letland op de 11de, België pas op de 17de plaats. Estland, Luxemburg en Bulgarije delen de laatste plaatsen. Maak daarbij zelf even de vergelijking met het in het oog springende verschil tussen Estland en Letland.

Interessant is vooral de vergelijking van de HPI-gegevens over de tijd. Voor de 9 oorspronkelijke EU-landen beschikt men over gegevens vanaf 1961. In 40 jaar tijd is de gemiddelde levensverwachting met ca. 8 jaar toegenomen. De levensvoldoening is echter nauwelijks gestegen, terwijl de koolstofvoetafdruk wel met 70% is aangegroeid. De koolstofefficiëntie is daardoor met 10% afgenomen. Een vergelijking vanaf 1986 voor Spanje, Portugal en Griekenland laat een economische groei zien die niet gepaard gaat met een stijging van de levensvoldoening, waardoor de koolstofefficiëntie zelfs gedaald is met 15 tot 20%.

Nef heeft zelf ook een on-line onderzoek gedaan bij 34000 Europeanen, waarbij zowel naar levensstijl en consumptiepatroon werd gepeild als naar levensvoldoening. Het resultaat is verrassend: de gemiddelde levensvoldoening blijkt totaal onafhankelijk van de ecologische voetafdruk! Hoewel, het is al langer bekend dat de gemiddelde levensvoldoening niet meer groter wordt wanneer een zeker niveau van basisbevrediging bereikt is. (De auteurs zijn zich daarbij wel bewust van het feit dat in de Europese context er geen fundamentele subsistentie-problemen zijn.) Welzijn blijkt dus niet veel verband te hebben met consumptie. Waarmee dan wel? Uit onderzoek blijken alvast volgende factoren een positieve invloed op de ervaring van welzijn te hebben: lage inkomensongelijkheid, vertrouwen in anderen, engagement in vrijwilligerswerk en politiek ('sociaal kapitaal'). Op basis van dat alles formuleert het rapport drie sleutelstellingen voor een innovatief beleid dat reductie van koolstofemissie koppelt aan verhoging van welzijn: 1) vermindering van totale consumptie en het vaststellen van wettelijk bindende doelstellingen voor koolstofreductie; 2) vermindering van ongelijkheden, niet enkel op vlak van inkomen, maar ook van educatie, gezondheid en sociale mogelijkheden; 3) ondersteuning van betekenisvolle levens.

Ik zou bovenstaande doelstellingen graag meegeven aan de lopende regeringsonder-handelingen. Hertoginnedal lijkt mij echter op een andere planeet te liggen. Maar meer algemeen lijkt de 'gewone gang van zaken' zowel binnenlands als internationaal verder de andere richting uit te hollen. Het moderne leven lijkt almaar meer energie te vragen, is verslaafd aan koolstof. Het gebrek aan verbeelding voor een alternatieve, minder energiegerichte levenswijze is manifest. Je kan vanuit dat oogpunt je dagelijkse krant lezen. Een kleine greep: regeringsonderhandelaars die geen lagere aftrek voor bedrijfswagens willen; de Brusselse ring die van zes naar tien rijstroken moet; de voedselprijzen die blijven stijgen door de concurrentie met de biobrandstoffen; de geopolitieke strijd om de oliebronnen onder de Noordpool... Je zou er zwaarmoedig van worden, waren er ook niet de vele, in aantal groeiende initiatieven van gemeenschappen, dorpen, steden om het op een andere manier te proberen. Ze laten ook zien dat het anders kan, maar daarvoor dient verbeelding aan het werk gezet. Zo zit dat immers: vanuit de ecologische crisis opnieuw een perspectief op een zinvol leven op onze enige planeet aarde uitbouwen vraagt niet om meer energie, maar om fantasie!